

navedenih knjigah pa je zelo različen in odraža slikarkino poglobljeno iskanje »grafičnih« možnosti za doseg likovnega ekvivalenta literarni vsebini. Zato so v obeh primerih razlike očitnejše od sorodnosti. Ilustracije Wildovih Pravljič delujejo intelektualistično hladno in s tem odražajo tudi avtorjevo duhovito, paradoksalno in cinično naravo, ilustracije *Svetovnih pravljic* pa s polnoplastičnim oblikovanjem figur in predmetov vsebujejo poleg estetske dognanosti tudi močan čustveni naboj. O odnosu slikarke do svojega ilustratorskega dela nam lahko največ povedo njene lastne besede, zapisane v članku **O ilustriranju** (*Otrok in knjiga*, 49, str. 62–64, 2000). V njem med drugim pravi: »Material je vse. S tem mislim na likovni material – barve, papir, tuše, peresa, čopiče, črkovni material. Njegove lastnosti so zakon, iz njih raste ideja. Vsa umetnost je v tem, da ustvarjam z materialom takšne pogoje na papirju, ki prebudijo domišljijo, asociacije in presenečajo; da se začnem igrati ...

Rezultat mora presenetiti in navdušiti tudi mene ... Naravnost uživam v eksperimentiranju ... Za vsak tekst iščem njemu lasten material in tehniko, ki bo vsebinsko najboljše podprla besedilo ...«. Raziskovanju tehničnih likovnih možnosti pri ilustriranju knjig ostaja Alenka Sottler še naprej neomajno zvesta. Dodamo lahko le, da je v njenih najnovejših ilustracijah vse bolj prisotna tudi tista emocionalna in duhovna razsežnost, ki iz odličnih ilustracij naredi umetnine. In še nekaj: zdi se, da je slikarka skoraj istočasno prispela na dvoje ustvarjalnih vrhov. Slikanica *Vili želi brata* v živo barvitih podobah, z naslonom na evropsko slikarsko tradicijo, nagovarja najprej otroka, *Svetovne pravljice* pa v črno-beli izvedbi brez vidne navezanosti na preteklost morda še posebej govorijo odraslim. Ilustratorska drža Alenke Sottler dokazuje, da se je mogoče slikarsko polno izraziti tudi v vsebinsko zamejenem okviru.

Maruša Avguštin

ZAGOVOR BRANJA

Meta Grosman: Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju (Založba Sophia, Ljubljana, 2004, 310 str.)

zagovor -a m.: govor, izjava, s katerim se kdo ali kaj zagovarja, zagovori (npr. povedati kaj v zagovor koga; zagovor naloge pred komisijo; po ljudskem verovanju: zdraviti z zagovori; zagovor bolnika, zagovor zoper kačji pik; knjiž. napisati zagovor: kratek sestavek za knjižnim besedilom, ki govori o njem in njegovem piscu (prir. po SSKJ)

Leta 1989 je Meta Grosman, profesorica angleške in ameriške književnosti

na ljubljanski Filozofski fakulteti, izdala zbirko študij o razmerju med bralcem in leposlovjem z enostavnim, a zgovornim naslovom *Bralec in književnost*. Do in podiplomski študenti anglistike smo jo prebiralali in se pri literarnih seminarjih bolj zavedali svojega iskanja interpretacije, svojih kulturno pogojenih pričakovanj in stika s »horizonti pričakovanj« drugih bralcev taistega besedila. Knjiga *Bralec in književnost* je bila vplivna, razprodana in mnogokrat citirana knjiga – in to ne zgolj med anglisti.

Minevala so leta in v svetu je bilo (letno!) napisanih na tisoče strokovnih besedil, ki so osvetljevala procese branja

in raziskovala ustvarjalno poučevanje književnosti. V teh petnajstih letih se je kot pedagoginja, znanstvenica in nenazadnje strastna bralka z branjem intenzivno ukvarjala tudi Grosmanova in tako smo ob koncu leta 2004 dočakali njeno knjigo *Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju*, besedilo, ki se sicer mestoma naslanja na predhodnico oziroma nekatera besedila, ki jih je avtorica slovenski javnosti že predstavila v zadnjih letih, predvsem pa vse naštetje študije dopolnjuje in nadgrajuje z domačimi in mednarodnimi znanstvenimi spoznanji in študijami, nekaterimi ključnimi lep-slovnimi deli, ki so imela v tem obdobju velik vpliv in odziv, vse pa z ozirom na družbenopolitične spremembe v Evropi in glede na zahteve, ki jih le-te prinašajo v naš šolski sistem in učne načrte.

Najprej se ustavimo pri naslovu: pred kom avtorica branje štiti (zagovarja)? Že podnaslov nudi delni odgovor: enaindvajseto stoletje naj bi bilo obdobje, ki mami k vizualnemu odkrivanju sveta. Strokovnjaki z različnih področij razlagajo, da je bodisi zaradi mamljivih medijev, bodisi zaradi narave človeka, ki živi v enaindvajsetem stoletju, proces opomenjanja sveta okrog nas bistveno drugačen in kanali, ki jih pri tem uporabljamo, povsem drugi, kot se je to dogajalo pred petnajstimi leti, kaj šele pred petdesetimi ali še prej. Grosmanova se zato v svoji knjigi ustavi tudi pri vizualno podprti pripovedi oz. taki, pri kateri je vizualna plat celo prevladujoča, in obrazloži pojav tako s teoretične plati kot tudi ob obravnavi povsem konkretnih pojavov med otroki. Primerja znakovne in pomenske sisteme besednega in nebesednega besedila in ugotavlja, kakšni so učinki le-teh pri bralcu in gledalcu. Kljub temu da se zaveda širjenja zaznavnih možnosti gledalca, ki jih spodbuja vizualno podprta pripoved na televiziji, računalniku in v kinodvorani, opozarja na zmanjšano uporabo jezika, upočasnen ali celo ustavljen

razvoj številnih jezikovnih zmožnosti in posledice le-tega na spoznavnem in čustvenem razvoju otroka.

O tem, da je branje ključno za človekov osebni razvoj in da ga spodbuja in podpira skozi vse življenje, ne le v formativni otroški dobi, avtorica razpravlja že v uvodnih poglavjih. Ko razlaga branje kot proces in opomenjanje besedil, se naslanja na številne jezikoslovne, literarnoteoretične, sociološke in psihološke študije in s tem dinamiko delovanja književnih besedil umešča v žarišče širših interdisciplinarnih pristopov.

Osrednji del knjige je izrazito pedagoško naravnano. Grosmanova najprej splošnejše poglavje namenja pouku bralne zmožnosti, v nadaljevanju pa konkretnim šolskim situacijam, metajeziku pri pogovoru o književnosti in izbiri umetnostnih besedil. Izhodišče njene misli je jasno: le pravilno naravnano pouk književnosti bo spodbudil večjo in boljše pismenost. Posamezne dejavnike, ki vplivajo na pismenost v določeni kulturi, je treba preučevati glede na posebne, za to kulturo svojevrstne okoliščine in jezik ter v skladu s tem načrtovati izboljšave pri naravnosti pouka. Pri tem nam seveda lahko dragoceno pomagajo tuje izkušnje in raziskave – ob zavedanju, da pač niso vedno enostavno prenosljive. Ob mednarodnih raziskavah, globalnih medijih in obravnavi globalno dosegljivih besedil zato Grosmanova dosledno opozarja na specifično slovensko situacijo in navaja domača kritična razmišljanja o kratko- in dolgoročnih rezultatih šolanja v slovenski šoli, o jezikovnem in književnem pouku. Podmena vseh v knjigi navedenih razprav, ki jim Grosmanova popolnoma pritrjuje, je, da podatkovno naravnano pouk in tak učitelj nista ne prepričljiva ne uspešna oz. učinkovita. Količino in kakovost branja in trajno bralno zmožnost lahko spodbujamo in razvijamo ob zavestnem razvijanju zanimanja za branje. To se seveda začne že v domačem okolju, kjer

prisotnost knjig in branje kot vsakodnevna in povsem običajna aktivnost staršev ustvarita prave in plodonosne razmere. Grosmanova poudarja pomen izziva, ki ga otroškemu in odraslemu bralcu nudi besedilo, govori o oblikovalnem učinku leposlovja in o vplivu na raznolike bralne zmožnosti, ki ga ima pravilno naravnani pouk branja oz. književnosti. Predstavi zgodovinski pregled razumevanja bralčevega nepopolnega dojemanja besedila in najnovejše razlage bralčevega oblikovanja pomena oz. pomenov besedila in na tej osnovi odpira vprašanja o bralni vzgoji in pouku književnosti v šoli. Zaveda se razcepljenosti učiteljeve vloge: biti mora vzgojitelj in usmerjevalec, obenem pa spodbujati učenčevo lastno, izvirno opomenjanje besedila.

Pri omenjanih pričevanjih učencev o praviloma slabih izkušnjah pri pouku književnosti v osnovni in srednji šoli si bralec mestoma zaželi, da bi v knjigi navedenim uradnim in poluradnim raziskavam in anketam ob boku stala tudi širša, statistično obdelana raziskava pouka književnosti v Sloveniji, in sicer tako pri materinščini kot tudi pri tujih jezikih. Raziskava naj bi primerjala vizije in mnenja učiteljev in učencev, torej **obeh** strani, ki sta vpleteni v proces izobraževanja in pridobivanja bralnih zmožnosti. Ob citiranih negativnih mnenjih posameznih učencev si namreč marsikateri učitelj želi, da bi mu taka raziskava sistematično pokazala, kje, kako in zakaj oz. če se njegova pričakovanja razhajajo od učenčevih. (Morda pa bo vsaj delne odgovore ponudila raziskava o pouku branja, ki je še v teku pod vodstvom avtorice knjige in S. Pečjak in ki v pričujoči knjigi še ni vključena.)

Kar se zdi v knjigi še posebej dragoceno, pa je vpetost *Zagovora branja* med spoznanja obdobja od šestdesetih do poznih osemdesetih let, ki so spodbudila nastanek knjige *Bralec in književnost*, ter med najnovejše študije s področja branja,

medkulturnosti, pouka književnosti. Bibliografija, ki jo navaja Grosmanova, je impresivna. Med več sto navedenimi enotami najdemo tudi take z letnico 2004, kar potrjuje svežino spoznanj in veljavnost trditev, ki nam jih avtorica ponuja. (Morda bi si v imenu tistih, ki žele sami prebrati in raziskovati navedene vire še naprej, zaželela zgolj nekoliko preglednejšo ureditev bibliografskih enot. Pri avtorjih, ki imajo v omenjenem seznamu literature vključenih več del, je namreč na prvi pogled težko razložiti, kje se konča ena in začne druga enota.)

Na tem mestu se lahko dotaknemo tudi ciljnega bralca *Zagovora branja*. Grosmanova nedvomno nagovarja pedagoge, verjetno v prvi vrsti jezikoslovce, saj ob povsem konkretnih učnih načrtih obravnava pouk književnosti in pristope k obravnavi leposlovja v okviru različnih jezikovnih predmetov in na različnih stopnjah našega šolskega sistema. Obenem nagovarja tudi vse ostale učitelje, saj je pri razvijanju pismenosti, bralnih in jezikovnih zmožnosti ključna vaja, torej pri procesu ves čas sodelujemo vsi. Močno je izpostavljena vloga staršev, ki z domačim okoljem ustvarjajo toplo gredo za uspešen razvoj (ali pa ga seveda zanemarjajo ali celo zavirajo). Ko govori o možnostih razvoja posameznika, je očitno, da nanj vplivajo tudi širše družbene razmere in sestavine, poleg šole in v njej teoretično in praktično prevladujoče filozofije tudi še dostopnost literature, knjigarne in knjižnice, društva in krožki. Grosmanovi je jasno, da bralca ustvarja družba, s tem pa – do neke mere usodno – poustvarja tudi samo sebe. Otroci brez vzpodbud iz okolja, brez »bralnega« družinskega zaledja in s slabo šolsko izkušnjo ne bodo postali aktivni bralci v zrelejši dobi, ne bodo ne uporabniki knjižnic in ne kupci knjig – pa tudi ne starši, ki bi spodbujali branje svojih otrok. Začarani krog bo sklenjen, v njem ujeta prihodnost pa ne bo čakala le posameznikov, ampak širšo

družbo, nenazadnje pa tudi slovensko književnost.

Nedvomno imamo v rokah eno temeljnih del s področja branja pri nas, obvezno čtivo za vse, ki se ukvarjamo z jezikom in književnostjo, in zelo priporočljivo branje

za vse, ki jim ni vseeno, kaj pričakujemo od sebe in od drugih. Skratka: pričujoča knjiga je lucidno besedilo, ki ni le uspešen zagovornik branja, pač pa zagovori (uroči) tudi bralca.

Veronika Rot Gabrovce

NEPOZABLJENA DEDIŠČINA

Marija Suhodolčan-Dolenc: »... da bi na ta svet ne legla pozaba ...«. Bibliografija Leopolda Suhodolčana. V Ljubljani, Karantanija; Ravne na Koroškem, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, 2000.

Vsako leto februarja se spomnim Poldeta Suhodolčana. Njegova smrt me je nepozabno prizadela. Pripravljala sem za tisk 10. številko revije *Otrok in knjiga* in po dogovoru mi je Polde 25. decembra 1979 poslal v objavo svoj prispevek *Črte mojega življenja*, 3. januarja 1980 je prispelo še sporočilo, da naj na koncu odstavka, ki govori o samoti, dodam naslednji stavek: »Samota je grenkoba, a je tudi tišina in svoboda.« Ta stavek mi je najprej prišel na misel, ko me je 8. februarja 1980 presunila nepričakovana novica o njegovi prezgodnji smrti. Njegovo zadnje premišljevanje smo spoštljivo, s posebnim nadihom žalosti objavili na uvodnih straneh revije.

Tudi letošnji februar, petindvajseti po Poldetovi smrti, je že zdrsnil mimo nas. Tokrat bomo njemu v spomin predstavili delo, ki mu pozornost posvečamo žal z veliko zamudo. Že peto leto namreč poteka od izida zajetne knjige, v kateri so zbrani podatki o življenju in delu pisatelja Leopolda Suhodolčana, a časovni odmik ji ne zmanjšuje veljave in nanjo ne bo legla pozaba.

Marija Suhodolčan, soproga Leopolda Suhodolčana, je zavzeto spremljala

njegovo bogato, a vse prekratko (52 let) ustvarjalno življenje, s strokovno natančnostjo bibliotekarke in bibliografke je zvesto zapisovala sleherno njegovo objavo od leta 1948 naprej in vztrajno zbirala vse, kar so o njem pisali drugi. Nastala je obsežna knjiga s pomenljivim naslovom »... da bi na ta svet ne legla pozaba ...«.

Knjiga ima dva dela. V prvem so zbrani spomini na njegovo raznovrstno poklicno in ljubiteljsko dejavnost, iz njih spoznavamo pisatelja z več zornih kotov. Ravnateljica Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Majda Kotnik-Verčko je napisala uvodni sestavek *O pisatelju, ki mu je Koroška postala dom*, Greta Jukič je opisala *Pedagoški lik Leopolda Suhodolčana*, Jože Zupan je svoj prispevek naslovil *Brez pisatelja Leopolda Suhodolčana bi bila bralna značka pastorka*, utrinke s svojih srečanj s pisateljem je zabeležila Kristina Brenkova v *Spominjanje na pisatelja Poldeta Suhodolčana*, Tone Partljič je svoj osebni odnos izrazil v sestavku *Suhodolčanov Polde*, pisateljev sin Primož, ki je od očeta prevzel pisateljsko štafeto palico, je ponazoril odnos med seboj in očetom pod naslovom *Krivica ni pravica*.

Besedila nazorno v časovnem zaporedju dopolnjujejo fotografije iz družinskega albuma.

Glavnina knjige je *Bibliografija Leopolda Suhodolčana*. V spremni besedi je Majda Kotnik Verčko poudarila, da